

IX. PIUSZ PÁPA „QUANTA CURA”

kezdetű körlevele

**A KOR TÉVEDÉSEINEK ELÍTÉLÉSÉRŐL
AZON JEGYZÉKKEL EGYÜTT, MELY
KORUNK FŐBB TÉVELYEIT
FOGLALJA MAGÁBAN („SYLLABUS”)**

1864. december 8.

Kapisztrán Szent János Kiadó
Budapest, 2016.

Eredetileg megjelent:
Körlevele IX. PIUS PÁPÁNAK
VALAMENNYI PATRIARCHÁHOZ, PRÍMÁSHOZ,
ÉRSEKHEZ, ÉS PÜSPÖKHÖZ
AZ 1864-IKI ÉV DECEMBER 8-ÁROL
AZON JEGYZÉKKEL EGYÜTT, MELY KORUNK FŐBB
TÉVELYEIT FOGLALJA MAGÁBAN.

A ROMAI KIADÁS UTÁN.
Függelékkel P. SCHRADER KELEMEN után.

Pesten, 1865.
NYOMATOTT TRATTNER-KÁROLYINÁL.
Cum indultu Ordinariatus Strigoniensis.

Jelen kiadásban a szöveget az Interneten megtalálható angol változatnak megfelelő módon számozott alfejezetekre tagoltuk, és az aktuális helyesírási szabályoknak megfelelően felfrissítettük. A régies szóhasználaton nem változtattunk, csak a helyesíráson és

a vesszőhasználaton. A szöveg folyamatos gondozás alatt áll. (Utolsó módosítás: 2020. szeptember 28.) A mindenkori legfrissebb változat itt érhető el:
figyelji.de/a/quanta-curara

Minden jog fenntartva.
© Kapisztrán Szent János Kiadó, 2016.
kapisztrankiado.hu

ISBN: 978-615-80384-1-6

Tartalomjegyzék

1. A magyar kiadás előszava (1865.)	8
2. A pápai körlevél szövege (1864.)	11
3. Jegyzék (syllabus), mely magában foglalja korunk főbb tévelyeit	30
3.1. I. §. Panteizmus, naturalizmus és abszolút racionalizmus	31
3.2. II. §. Mérsékelt racionalizmus	34
3.3. III. §. Indifferencializmus, latitudinarizmus .	37
3.4. IV. §. Szocializmus, kommunizmus, titkos társulatok, bibliai egyesületek, a szabadelvű papok egyletei	38

3.5.	V. §. Tévelyek az egyházzól és jogairól	39
3.6.	VI. §. Tévelyek a polgári társadalomról, amennyiben mind önmagában, mind pedig az egyházhöz való viszonyaiban tekintetik .	45
3.7.	VII. §. Tévelyek a természeti és keresztény erkölcstanról	51
3.8.	VIII. §. Tévelyek a keresztény házasságról . .	54
3.9.	IX. §. Tévelyek a római pápa világi fejede- lemségéről	57
3.10.	X. §. Azon tévelyek, melyek a mai liberaliz- musra vonatkoznak	58

4. Függelék: ellentételek P. Schrader Kelemen után 60

4.1.	I. §. Panteizmus, naturalizmus és abszolút racionalizmus	61
4.2.	II. §. Mérsékelt racionalizmus	63
4.3.	III. §. Indifferentizmus, latitudinarizmus . . .	65
4.4.	IV. §. Szocializmus, kommunizmus, titkos társulatok, bibliai egyesületek, a szabadelvű papok egyletei	67

4.5.	V. §. Tévelyek az egyházzól és jogairól	67
4.6.	VI. §. Tévelyek a polgári társadalomról, amennyiben mind önmagában, mind pedig az egyházhöz való viszonyaiban tekintetik .	73
4.7.	VII. §. Tévelyek a természeti és keresztény erkölcsstanról	80
4.8.	VIII. §. Tévelyek a keresztény házasságról . .	83
4.9.	IX. §. Tévelyek a római pápa világi fejedelemségéről	86
4.10.	X. §. Azon tévelyek, melyek a mai liberalizmusra vonatkoznak	87

A magyar kiadás előszava (1865.)

Napjainkban a közfigyelem szentséges atyánk, IX. Piusz pápának 1864. december 8-án kibocsátott körlevele és az ahhoz csatolt, korunk főbb tévelyeit magában foglaló jegyzék felé fordul. A magyar közönség e két nagyszerű okmányt eddig csak azon – talán mindig nem is eléggé korrekt – fordításokból ismeri, melyeket a napilapok hoztak. Márpedig ezen amennyi hévvel megtámadott, éppen annyi lángbuzgalommal védett okmányokat egész teljükben és lehetőleg leghűbb magyar fordításban bírni amily érdekes, épp oly szükséges arra, hogy minden magyar katolikus ember egész tartalmukkal megismerkedvén, tökéletesen megértse Jézus Krisztus helytartójának szavát, mely mindenkor fénylő világosság a sötétségben, biztos kalauz az eltévedésben.

Azért csak helyeslésemmel találkozott egy világi úrnak ajánlata, hogy ő kész a pápai körlevelet a syllabussal együtt az eredeti szövegben és magyar fordításban saját költségén kiadni. A fordításra hivatalos foglalatosságaim miatt nem vállalkozhatván, fölkértem arra *t. Hrabovszky Istvánt*, szatmár-megyei áldozópapot és a m. k. egyetemen bölcsészethallgató tanárjelöltet, ki az én felügyeletem alatt azt az ügy iránti tiszta buzgalomból egész készséggel el is készítette.

A syllabus határozottan formulázott tételeket rosszszall és vet el. Márpedig általánosan elismert elvszabály, hogy egy határozottan formulázott tételnek elvetése éppen az egyszerű ellentételnek, mint igazságnak elfogadását kívánja; ennélfogva a syllabus éppen annyi tantételt mint igazat állít föl, amennyit mint tévest elvet. Azért javasoltam „függelékül” lefordítását azon 80 ellentételnek is, melyekkel Schraeder Kelemen *Der Papst und die modernen Ideen* II. Heft 1865. című munkájában a syllabusban foglalt tételek igazságát illusztrálja, az azokhoz kapcsolt jegyzetekkel együtt, melyeket ő – amennyire lehetséges vala – Öszentsége okmányaiából állított össze.

Szolgáljon ez is, mint *lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis ... Israël.*¹

¹ **A kiadó megjegyzése:**, az idézett sor a Szentírásból magyarul: „világosságul a pogányok megvilágosítására, és dicsőségül a te népednek, Izraelnek.” (Lk 2,32)

Kelt Pesten, 1865. február 26-án

Roder Alajos

m. k. egyetemi hitszónok és tanár.

A pápai körlevél szövege (1864.)

**TISZTELENDŐ TESTVÉREINKNEK, VALAMENNYI
PATRIARCHÁNAK, PRÍMÁSNAK, ÉRSEKNEK ÉS
PÜSPÖKNEK, KIK AZ APOSTOLI SZÉK KEGYÉBEN
ÉS EGYESSÉGÉBEN VANNAK.**

IX. PIUSZ PÁPA.

**TISZTELENDŐ TESTVÉREK,
ÜDV NEKTEK ÉS APOSTOLI ÁLDÁS!**

1. Mily gonddal és főpásztori éberséggel jártak el elődeink, a római pápák, maga Krisztus Urunk által az apostolok fejedelme, Szent Péter személyében rájuk ruházott kötelem és tiszt teljesítésében, a bárányok és juhok legeltetésében, s miként nem szűntek meg soha az Úr összes nyáját a hit igéivel serényen táplálni, az üdvösség tudományában oktatni, és a mérges legelőktől távol tartani, mindenki előtt ismerek-

tes, és mindenki tudja ugyan, de különösen ti, tisztelendő testvérek. S valóban, elődeinknek, kik a magasztos katolikus vallásnak, igazságnak és jognak védői s oszlopai voltak, a lelkek üdvéről való gondoskodásukban mi sem feküdt inkább szívükön, mint legbölcsebb főpásztori leveleikkel és konstitúcióikkal kimutatni és kárhoztatni mindazon tévtanokat és hibákat, melyek isteni hitünkkel, a katolikus egyház tanaival, az erkölcsök tiszteletével ellenkezően, gyakran terhes lázongásokat idéztek elő, s az egyházi és polgári államot sajnálatos módon borították gyászba. Azért elődeink mindig apostoli szilárdsággal állottak ellen az istentelen emberek gonosz törekvéseinek, kik, valamint a háborgó tenger hullámai, saját ocsmányságaikat kihányva, szabadságot ígértek, midőn maguk bűneik rabszolgái voltak, kik hamis tanaikkal, legveszélyesebb irataikkal a katolikus vallás és a polgári társadalom alapjait aláásni, minden erényt és igazságosságot megsemmisíteni, mindenkinek lelkét és szívét megmételyezni, a vigyázatlanokat és különösen a tapasztalatlan ifjúságot az erkölcsök igaz útjáról leterelni, nyomorultán megrontani, a tévelyek törébe csalogatni, és végre a katolikus egyház kebeléről leszakítani törekedtek.

2. Márpedig mi is, amint azt ti is igen jól tudjátok, tisztelendő testvérek, alighogy az isteni gondviselés titkos végzetéből saját érdemünk nélkül szent Péter ezen székére emelttünk, midőn a legmélyebb lelki fájdalommal láttuk az annyi gonosz nézet által támasztott, valóban borzasztó vi-

hart, és a legsúlyosabb, eléggé soha nem fájlalható bajokat, melyek a sok tévelyből bőségesen ömlenek a keresztény népre, apostoli tisztünk kötelme szerint elődeink dicső nyomdokait követve fölemeltük szavunkat, s szomorú korunk főbb tévelyeit több nyilvánosan közzétett körlevélben, és konzisztóriumokban tartott allocutióban s más apostoli iratokban kárhoztattuk, kitűnő püspöki öröködesteket fölserkentettük, a katolikus egyház valamennyi, nekünk legkedvesebb fiait ismét és ismét intettük s figyelmeztettük, hogy az oly iszonyú vész ragályától minden áron őrizzék meg és féljenek. Nevezetesen első körlevelünkben, melyet 1846. év november 9-én írtunk nektek¹, és más két allocutióban, melyek egyike 1854. december 9-i,² másika pedig 1862. június 9-i³ konzisztóriumban tartatott, kárhoztattuk azon rémséges tévtanokat, melyek jelesen a jelen korban uralkodnak a lelkek üdvének legnagyobb kárára és a polgári társadalom hátrányára, melyek nemcsak a katolikus egyházzal, üdvös tanaival és tiszteletreméltó jogaival, hanem még az Isten által mindenkinek szívébe vésett örök természeti törvénnyel és józan ésszel is ellenkeznek, s amely tévtanokból származik csaknem minden más tévely.

3. De jóllehet nem mulasztottuk el az efféle főbb tévelyeket gyakrabban nyilvánosan elvetni és kárhoztatni, mind-

¹IX. Pius, Enc. *Qui Ploribus*, 1846. november 9.

²IX. Pius, *Singulari quadam perfusi* allocutio, 1854. december 9.

³IX. Pius, *Maxima quidem* allocutio, 1862. június 9.

azonáltal a katolikus egyház ügye, az Istentől ránk bízott lelkek üdvé, sőt maga az emberi társadalom java is fölöt-
te kívánja, hogy főpásztori gondosságtokat más gonosz né-
zetek leküzdésére serkentsük, melyek ugyanazon tévelyek-
ből, mint megannyi forrásból fakadnak. Ezen hamis és go-
nosz nézetek annál inkább kárhoztatandók, mivel kiváltkép-
pen arra irányozzák, hogy megakadályozzák és eltávolítsák
azon üdvös erőt, melyet a katolikus egyháznak isteni alapí-
tója rendeletéből és parancsából szabadon kell gyakorolnia
a világ végéig, nem kevésbé egyes emberek, mint egész nem-
zetek, népek és uralkodók irányában; hogy az egyház és ál-
lam közötti kölcsönös viszony és egyetértés, mely mind az
egyházra, mind az államra nézve mindig üdvös és áldásho-
zó vala, megsemmisíttessék.⁴ Mert jól tudjátok, tisztelendő
testvérek, hogy sokan vannak napjainkban, kik a *naturaliz-*
mus – mint ők nevezik – istentelen és dőre elvét a polgári
társadalomra alkalmazva tanítani merészelik, hogy

az álladalom legfőbb érdeke és a társadalom elő- ”
rehaladása okvetlenül megkívánja, miszerint a
polgári társaság a vallásra való minden tekin-
tet nélkül rendeztessék el és kormányoztassék,
mintha nem is léteznék, vagy legalább anélkül,
hogy különbség tétetnék az igaz és hamis vallá-
sok között.

⁴XVI. Gergely *Mirari* körlevele (*encyclica*) 1832. augusztus 15-én.

”

És a Szentírás, az egyház s a szent atyák tanaival ellentétben nem kétlik állítani, hogy

az a társadalom legjobb állapota, melyben nem ismertetik el az állam azon kötelessége, miszerint a katolikus vallás megsértőit szentesített büntetések által fékezze, csak amennyiben ezt a nyilvános béke kívánja.

Az államkormány ezen általánosságban téves fölfogásából indulva ki nem félnek a katolikus egyházra és a lelkek üdvére nézve azon igen veszélyes nézetet ápolni, melyet fönt említett elődünk, XVI. Gergely *örültségnek* nevezett,⁵ tudniillik, hogy:

a lelkiismeret- és vallásszabadság minden embernek tulajdonjoga, melyet minden jól rendezett társadalomban törvény által kell kihirdetni és biztosítani, s hogy a polgároknak joguk van bármely nézeteiket akár szóval, akár írásban, akár pedig más módon nyíltan, nyilvánosan és teljes szabadsággal kinyilvánítani és kimondani, anélkül, hogy őket az egyházi vagy világi felsőbbség ebben korlátozhatná.

⁵Ugyanazon *Mirari* körlevélben.

Midőn vakmerően ezt állítják, nem gondolják és fontolják meg, hogy a *kárhozat szabadságát*⁶ hirdetik, s hogy

ha mindig szabad volna az emberi meggyőződésekkel vitatkozni, nem hiányoznának soha, kik az igazságnak ellen mernének szegülni és az emberi bölcsesség fecsegéseiben bízni; pedig mennyire kelljen a keresztény hit- és bölcsességnek ezen legártalmasabb hiúságot kerülnie, magának ami Urunk Jézus Krisztusnak tanításából ismeri meg.⁷

”

”

4. És mivel ott, hol a vallás eltávolított a polgári társadalomtól, s az isteni kinyilatkoztatás tana és tekintélye megvettett, az igazságosság s emberi jog természetes ismerete is elhomályosul és elvész, s a valódi igazságosság és törvényes jog helyébe az anyagi erő lép: amiből kitűnik, miért merészelik némelyek, a józan ész legbiztosabb elveit tökéletesen elhanyagolván és mellőzván, tele torokkal hirdetni, hogy

⁶Szent Ágoston, lev. 105. (166.)

⁷Szent Leó lev. 164. (133) §. 2. Ball. kiad.

” mint mondják, a közvélemény, vagy más módon kinyilvánított népakarat képezi a minden isteni és emberi jogtól független legfőbb törvényt, és hogy a politikai rendben a bevégzett tények, éppen azért, mert be vannak végezve, „ jogérvénnyel bírnak.

Hanem ki nem látja, sőt nem érzi, hogy a vallás és valódi igazságosság kötelékei alól fölszabadított emberi társadalomnak nem lehet más célja, mint kincseket gyűjteni és halmozni össze, s hogy tetteiben nem engedelmeskedik más törvénynek, mint keble zabolátlan kíváncalmainak, miszerint saját gyönyöreinek és kényelmének szolgálhasson. Amiért az efféle emberek elkeseredett gyűlölettel üldözik a vallásos társulatokat, jóllehet legnagyobb érdemeket szereztek maguknak a kereszténység, polgári társadalom és tudományok körül, és azt fecsegik, hogy e társulatok nem bírnak törvényes jogcímmel a fönnállásra; s így az eretnekek koholmányait magasztalják. Mert, mint boldog emlékű elődünk, VI. Pius, igen bölcsen tanította,

” a szerzetesrendek eltöröltetése megsérti az evangéliumi tanácsok nyilvános gyakorolhatási állapotát, megsérti azon életmódot, mely, mint az apostoli tannal összhangzó, az egyház

által ajánltatik, megsérti még a dicső rendalapítókat is, kiket az oltáron tisztelünk, s kik ama társulatokat Isten sugallatából alapították.⁸

És még azt is mondják elég istentelenül, hogy meg kell fosztani a polgárokat és egyházat azon jogtól,

melynél fogva keresztény szeretetből nyilvánosan osztogathassanak alamizsnát,

s hogy el kell törölni azon törvényt,

mely bizonyos napokon az isteni tisztelet miatt a szolgai munkát megtiltja,

legcsalárdabbul azt állítván, hogy a fönt említett jog és törvény a jó nemzetgazdászat elveivel ellenkezik. Meg nem elégedve azzal, hogy a vallást az államéletből száműzik, még a magán családokból is ki akarják azt szorítani. Mert a *kommunizmus* és *szocializmus* gyászos tévelyét tanítva és vallva, azt mondják, hogy

⁸VI. Piusz levele de la Rochefoucault bíbornokhoz 1791. március 10-én.

a házi társasélet, vagyis a család, létének alap-
okát a polgári törvényből nyeri, következőleg
csupán a polgári törvényből folynak, s attól
függnek a szülőknek gyermekeik iránt minden
jogaik, különösen pedig az oktatás és nevelés
joga.

Mely istentelen nézeteikkel és cselszövényeikkel
(*machinatio*) leginkább arra törekeshnek ezen ravasz-
sággal telt emberek, hogy a katolikus egyház üdvhozó tana
és ereje tökéletesen kirekesztessék az ifjúság oktatása- és
neveléséből, s az ifjúság gyöngé és hajlékony lelkeit saj-
nálatosan megfertőztessék és megrontsák. Mert mindazok,
kik arra törekedtek, hogy az egyházban és államban zavart
idézzenek elő, s a társadalom helyes elrendezését fölforgas-
sák, minden isteni és emberi jogot megsemmisítsenek, mint
föntebb mondtuk, minden lélekerejüket, törekvéseiket
és munkásságokat arra fordították, hogy kiváltképpen az
előre nem tekintő ifjúságot csábítsák el és rontsák meg, s
minden reményüket az ifjúság romlottságába helyezték.
Amiért is nem szűnnek meg soha minden istentelen
módon üldözni a világi és szerzetes papokat, kik, mint a
legbiztosabb történelmi emlékek fényesen bizonyítják, a
kereszténységnek, államnak és tudománynak oly nagy
szolgálatokat tettek; sőt azt mondják, hogy ezen papságot

” mint a tudomány és polgárosodás valódi és
hasznos előrehaladásának ellenségét, az ifjúság
nevelése- és oktatásából tökéletesen ki kell zár-
ni.”

5. Mások pedig az újítók gonosz és már annyiszor kárhoz-
tatott koholmányait elevenítvén föl, nagy szemtelenséggel
merészlik az egyház és ezen apostoli szék legfőbb tekin-
télyét, mellyel azt a mi Urunk Jézus Krisztus ruházta föl, a
világi tekintély ítéletének alávetni, s az egyház és az apos-
toli szék mindazon jogait tagadni, melyek a külső rendhez
tartoznak. Mert legkevésbé sem szégyenlik magukat azt ál-
lítani, hogy

” az egyház törvényei csak akkor köteleznek a
lelkiismeretben, midőn azokat a világi hatóság
hirdette ki; hogy a római pápák vallást és egy-
házat illető okmányainak s rendeletéinek előbb
az államhatalom szentesítésére és megerősíté-
sére, vagy legalább engedélyére van szükségük;
hogy az apostoli rendeletek,⁹ melyek a titkos
társulatokat kárhoztatják, akár követelnek a ti-
tok megőrzésére esküt, akár pedig nem, melyek
az ily társulatok tagjait és előmozdítóit egyhá-
zi átokkal sújtják, nem bírnak kötelező erővel

azon országokban, hol az ilyen társulatokat az állam tűri; hogy a tridenti szent zsinat és a római pápák által azok ellen hozott kiközösítés, kik az egyház jogait és javait megtámadják és bitorolják, a lelki, a polgári és politikai rend összezavarásán alapszik, és csak földi érdekek hajhászásából történik; hogy az egyház a földi dolgok használatát illetőleg semmi olyast nem rendelhet, a mi a híveket lelkiismeretben kötelezné; hogy az egyháznak nincs joga törvényei áthágóit ideiglenes büntetésekkel megfékezni; hogy a teológia és közjog alapelveivel megegyezik a javak tulajdonjogát, melyek az egyház, vallási társulatok és más ájtatos alapítványok birtokában vannak, az állam számára lefoglalni és követelni.

Nem is pirulnak az eretnekek tanát és alapelvét egész nyíltan bevallani, melyből annyi gonosz vélemény és tévely származik. Mert azt mondogatják, hogy

az egyházi hatalom nincs isteni jog által elkülönítve és függetlenítve az államhatalomtól, s

⁹XII. Kelemen *In eminenti*. XIV. Benedek *Providas Romanorum*. VII. Piusz *Ecclesiam*. XII. Leo *Quo graviora*.

nem is lehet ezen elkülönítést és függetlenítést
fönntartani anélkül, hogy az államhatalom lé-
nyeges jogait az egyház magához ne ragadja és
” ne bitorolja.

Nem mellőzhetjük hallgatással azok vakmerőségét, kik az
igaz tanítást elhagyva azt állítják, hogy

bűn és a katolikus hit legcsekélyebb kára nél- ”
kül meg lehet tagadni a beleegyezést és enge-
delmességet az apostoli szék azon ítéleteitől és
rendeleteitől, melyek tárgyát az egyház általá-
nos java, annak jogai és fegyelme képezi, csak
” ne érintsék a vallás- és erkölcstan hitágazatait.

Mindenki jól látja és világosan tudja, mennyire ellenkezik
azon állítás a teljhatalomra vonatkozó katolikus hitágazat-
tal, melyet maga Krisztus Urunk istenileg ruházott a római
pápára, hogy az összes egyházat legeltesse, vezesse és kor-
mányozza.

6. A hamis nézetek ily nagy gonoszsága közepette meg-
emlékezzvén apostoli kötelességünkéről, s tele gonddal szent
hitünk, az igaz tan és az Istentől reánk bízott lelkek üdve,
sőt az emberi társadalom java iránt is, jónak láttuk apostoli
szavunkat ismét fölemelni. Azért apostoli tekintélyünknel
fogva elvetjük, rosszalljuk és kárhoztatjuk mindazon hamis

nézeteket és tanokat, melyek ezen iratban egyenként említetnek, s akarjuk és parancsoljuk, hogy azok a katolikus egyház minden gyermeke által elvetetteknek, rosszalltaknak és kárhoztatottaknak tekintessenek.

7. És azonkívül ti, tisztelendő testvérek, legjobban tudjátok, hogy napjainkban minden igazság és igazságosság gyűlölöi, és vallásunk legelkeseredettebb ellenségei mótelyező könyveik, röpirataik és hírlapjaik által, melyek az egész földkerekségén elterjesztetnek, a népeket tévedésbe ejtik, s gonosz akaratú hazugságaik által minden más istentelen tanokat elhintenek. Azt is tudjátok, hogy találkoznak napjainkban némelyek, kik a sátáni szellem által izgattatva és rábíratva oly nagy istentelenségre vetemedtek, hogy nem irtóznak a mi Urunk Jézus Krisztust megtagadni, s istenségét gonosz vakmerőséggel ostromolni. Nem mellőzhetjük el ez alkalommal, hogy ki ne tüntessünk benneteket, tisztelendő testvérek, a legnagyobb és kiérdemlett dicséretekkel, mivel főpásztori szavatokat ily nagy istentelenség ellen egész buzgósággal fölemelni el nem mulasztottátok.

8. Azért ezen iratunk által a legnagyobb szeretettel szólunk ismét hozzátok, kik gondoskodásunkban részvételre lévén hivatva, legnagyobb szomorúságaink között, legfőbb vigaszul, örömul és gyönyörűségül szolgáltok nekünk azon kitűnő vallásosságtok, és jámborságtok által, mellyel bírtok, s azon csodálatos szeretet, hit és engedelmesség által, mellyel, miután összhangzó lélekkel ragaszkodtok hozzánk

és ezen apostoli székhez, terhes püspöki tiszteteket serényen és erélyesen igyekeztek betölteni. Mert kitűnő főpásztori buzgóságtoktól várjuk, hogy megragadván a szellem kardját, mely az Isten ígéje, s megerősödve a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme által, kétszerezett fáradsággal naponként arra fogtok törekedni, miszerint a gondjaitokra bízott hívek

az ártalmas füvektől óvakodjanak, melyeket Jézus Krisztus nem ápol, mert azokat nem az Atya ültette.¹⁰

És ne szűnjetek meg soha figyelmeztetni a híveket, hogy az emberek valódi boldogsága magasztos vallásunkból, annak tanaiból és gyakorlatából ered, s hogy boldog azon nép, melynek Ura az Isten.¹¹ Tanítsátok, hogy

a birodalmak a katolikus vallás alapján nyugosznak,¹² és hogy semmi sem oly halált hozó, semmi sem siettetni annyira a bukást, semmi sem oly veszélyes, mint ha azt gondoljuk, hogy a szabad akarat, melyet születésünkkel nyertünk, elégséges volna arra, miszerint már

¹⁰Szent Ignác *M. a Philadel.* 3.

¹¹143. Zsolt.

többet mit sem kérjünk az Istentől, azaz: megfe-
ledkezve Teremtőnkről hatalmát megtagadjuk
” és megmutassuk, hogy szabadok vagyunk.¹³

S el ne mulasszátok tanítani azt is, hogy a kirá-
lyi hatalom nem csupán a világ kormányzatára,
hanem leginkább az egyház oltalmára adatott,¹⁴
és hogy az államok fejedelmeinek és királyai-
nak semmi sem szolgálhat nagyobb hasznukra
és dicsőségökre, mint ha, mint egy más bölcs és
erélyes elődünk, Szent Félix, Zeno császárnak
írta, megengedik, hogy a katolikus egyház.....
törvényeit használhassa, és senkinek sem en-
gedik meg, hogy szabadságának ellenálljon....
Mert bizonyos, hogy ügyeikre nézve üdvös, mi-
szerint, midőn Isten ügye van szóban, az Is-
ten rendelete szerint királyi akaratokat Krisz-
tus papjainak alávetni, és nem föléljük helyezni
” igyekezzenek.¹⁵

¹²Szent Coelest, 22. levél. az eph. zsinat. Coustnál 1200 lap.

¹³Szent Ince I lev. 29. a Karthágóban összegyűlt püspökökhöz Coust-
nál 891 lap.

¹⁴Szent Leó levele 156 (125).

¹⁵VII. Piusz *Diu satis* körlev. 1800. május 15.

9. De ha mindig szükséges volt, tisztelendő testvérek, hogy bizalommal közeledjünk a kegyelem trónjához, miszerint irgalmasságot nyerjünk, és kegyelmet találjunk az alkalmas segélyben: úgy most, az egyház és polgári társadalom oly nagy veszélyében, az ellenségnek a katolikus hit és ezen apostoli szék elleni nagy összeesküvésében és a tévelyek roppant bőségében fölötte szükséges. Azért jónak gondoltuk a hívők jámborságát fölbuzdítani, hogy velünk és veletek együtt szünet nélkül esedezzenek és könyörögjenek a világosság és irgalom legkegyelmesebb Atyjához, s a hit teljében mindig a mi Urunk Jézus Krisztushoz forduljanak, ki vére által engesztelt ki bennünket Istennel, s irántunk való lángoló szeretetének áldozatát, legédesebb szívét, ájtatosan és szünet nélkül kérjük, hogy szeretetének bilincseivel mindeneket magához vonjon, és hogy szent szeretete által lánggra lobbanva minden ember szíve szerint éljen, miszerint mindenben tessenek az Istennek, s minden jó tettben bőszeges gyümölcsöket teremjenek. Minthogy pedig az Istennek kétség kívül kedvesebbek az emberek imái, ha minden bűntől megtisztult lélekkel járulnak eléje, azért jónak véltük Krisztus hívei előtt apostoli bőkezűséggel föltárni az egyháznak rendelkezésünkre bízott mennyei kincseit, hogy így annál inkább buzduljanak valódi ájtatosságra, s a poenitentiartás szentsége¹⁶ által a bűnök szennyétől megtisz-

¹⁶**A kiadó megjegyzése:** Aktuális szóhasználatlaltal a *bűnbánat szentsége*.

tulva nagyobb bizalommal ajánlják föl Istennek imáikat, s tőle irgalmat és kegyelmet nyerhessenek.

10. Ezen iratunk által tehát apostoli tekintélyünknel fogva a katolikus világ mindkét nembeli hívőinek teljes jubileumi búcsút engedünk, melyet ti, tisztelendő testvérek és más helyileg följogosított ordinariusok az 1865. év egy hónapja alatt, de azontúl nem, ugyanazon úton s módon fogtok elrendelni, mint ezt pápaságunk kezdetén az 1846-ki év november 20-áról kelt és az összes püspöki karnak elküldött *Arcano Divinæ Providentiæ consilio* kezdetű breve alakú apostoli iratunkban kijelöltük, s mindazon teljhatalommal, melyet ezen iratunk által adtunk nektek. Mindazonáltal akarjuk, hogy minden megtartassék, ami a fönt említett iratban elő van írva, s kivétessék, amit kivettnek jelentettünk ki. S ezt megengedjük, nem állván ellene semmi ellenkező, még különös és egyedes¹⁷ említésre és csorbításra (*derogatio*) méltó sem. Hogy pedig minden kétely- s nehézségnek elejevé tessék, megparancsoltuk, miszerint ama breve egy példánya nektek megküldessék.

11.

Kérjük, tisztelendő testvérek, szívünk mélyéből, **”** s egész lelkünkéből az Isten irgalmát, mivel ő maga mondotta: nem vonom meg tőlük irgalma-

¹⁷ **A kiadó megjegyzése:** Jelenlegi szóhasználat: külön, különös, speciális

mat. Kérjünk és megadatik nekünk, s ha későn adatnék meg, minthogy súlyosan vétkeztünk, zörgessünk, mert aki zörget, megnyitvatik neki, kivált ha imáinkkal, zokogásainkkal s könnyeinkkel állhatatosan s folytonosan zörgetünk, és ha az ima összhangzó kérje mindenki Istent nem csupán magáért, hanem minden testvéreért, amint az Úr tanított bennünket imádkozni.¹⁸

Hogy pedig annál könnyebben hallgassa meg az Isten a Mi, a ti és az összes hívők imáit és óhajait, nyerjük meg teljes bizalommal közbenjárónkul a szeplőtelen Szent Szüzet, Máriát, az Isten anyját, ki megsemmisíti az egész világ összes eretnekségeit, és ki, mint mindnyájunk legszeretőbb anyja,

oly szerfözlött kegyes s teljesen irgalmas mindenki iránt könyörületes és kegyes, s nemével a határtalan szeretetnek szánakozik mindenki szorultságán,¹⁹

s mint királynő, ki egyszülött Fia a mi Urunk Jézus Krisztus jobbán áll, mit sem kérhet, amit Tőle meg nem nyerne.

¹⁸Szent Cyprián 11. levele.

¹⁹Szent Bernard. A boldogságos Szűz Mária tizenkét előnyéről, az Apokalipszis szavai után.

Kérjük az apostolok fejedelmének, Szent Péternek, apostoltársának Szent Pálnak és az ég minden Szenteinek közbenjárását is, kik Isten barátaivá lévén a mennyországba jutottak, és megkoronáztatván bírják a pálmát, s biztosak lévén saját halhatatlanságukról, a mi üdvösségünkről gondoskodnak.

12. Végre az összes mennyei javak teljét szívünkből kívánva nektek Istentől, irántatok való különös szeretetünk zálogául, szeretetteljesen és szívünk mélyéből adjuk apostoli áldásunkat reátok, tisztelendő testvérek, az egyházi és világi hívekre, kik gondjaitokra bízattak.

Kelt Rómában Szent Péternél, 1864. december 8-án, Szűz Mária, az Isten anyja szeplőtelen fogantatása dogmájának meghatározása után a tizedik évben.

Pápaságunk tizenkilencedik évében.

IX. PIUSZ PP.

Jegyzék (syllabus), mely magában foglalja korunk főbb tévelyeit

Jegyzék (syllabus), mely magában foglalja korunk azon főbb tévelyeit, melyek szentséges atyánk, IX. PIUS, konzisztóriumai allucutióiban, körleveleiben, s más apostoli irataiban vannak följegyezve.

I. §. Panteizmus, naturalizmus és abszolút racionalizmus¹

1.

Nem létezik egy legfőbb, legbölcsebb, legelőrelátóbb s a mindenségtől különböző isteni lény; az Isten egy a természettel, s azért változásoknak van alávetve; az Isten valóban csak az emberben és világban lesz azzá; minden Isten, és az Isten tulajdonképpeni lényegével bír; az Isten a világgal egy és ugyanaz, tehát a szellem az anyaggal, a szükségesség a szabadsággal, az igaz a hamissal, a jó a rosszal, az igazság az igazságtalansággal.

- *Maxima quidem allocutio*, 1862. június 9.

2.

Az Istennek minden befolyását az emberekre és világra tagadni kell.

- *Maxima quidem allocutio*, 1862. június 9.

¹Az abszolút racionalizmus azon tévely, mely a kinyilatkoztatást lehetetlennek tartja.

3.

Az emberi ész, minden legcsekélyebb tekintet nélkül az Istentre, az igaz- és hamisnak, a jó- és rossznak egyedüli bírója, magamagának törvény, s természeti erejénél fogva elégséges arra, hogy az emberek és népek jólétéről gondoskodjék.

- *Maxima quidem allocutio*, 1862. június 9.

4.

A vallás minden igazsága az emberi ész természeti erejéből származik; azért az ész a legfőbb szabály, mellyel az ember minden bármily nemű igazság ismeretét megszerezheti, s kell megszereznie.

- *Qui pluribus* körlevél, 1846. november 9.
- *Singulari quidem* körlevél, 1856. március 17.
- *Maxima quidem allocutio*, 1862. június 9.

5.

Az isteni kinyilatkoztatás tökéletlen; s azért folytonos és vég nélküli haladásnak van alávetve, mely az emberi ész haladásának megfelelően.

- *Qui pluribus* körlevél, 1846. november 9.
- *Maxima quidem allocutio*, 1862. június 9.

6.

A keresztény hit ellenkezik az emberi ésszel, s az isteni kinyilatkoztatás nemcsak hogy semmit se használ, hanem még árt is az ember tökéletesedésének.

- *Qui pluribus* körlevél, 1846. november 9.
- *Maxima quidem allocutio*, 1862. június 9.

7.

A Szentírásban fölhozott és elmondott jövendölések és csodák költők koholmányai, s a keresztény hit titkai nem egyebek, mint bölcsészeti kutatások összege; mindkét testamentum könyveiben hitregetani (*mythica*) találmányok foglaltatnak; sőt maga Jézus Krisztus is hitregetani költemény.

- *Qui pluribus* körlevél, 1846. november 9.
- *Maxima quidem allocutio*, 1862. június 9,

II. §. Mérsékelt racionalizmus²

8.

Minthogy az emberi ész a vallással azonosíttatik, azért a teológiai tudományokkal éppen úgy kell bánni, mint a bölcsészetekkel.

- *Singulari quadam perfusi* allocutio, 1854. december 9.

9.

A keresztény religio³ minden hitágazata különbség nélkül tárgyát képezi a természetes tudománynak, vagyis, bölcsészetnek; s a csupán történelmileg kiművelt emberi ész természeti ereje és alapelvei nyomán minden, még a legrejtettebb hitágazatok igaz ismeretére is eljuthat, ha ezen hitágazatok, mint tárgyak terjesztettek az ész elé.

- *Gravissimas* levél a friesingi érsekhez, 1862. december 11.
- *Tuas libenter* levél ugyanahhoz, 1863. december 21.

²A mérsékelt racionalizmus azok tévelye, kik a kinyilatkoztatást nem tartják ugyan lehetetlennek, de alá akarják azt vetni az észnek.

³A kiadó megjegyzése: A köznyelvből azóta kihullott latin szó jelentése: *vallás*

10.

Mivel más a bölcsész, s más a bölcsészlet, azért a bölcsésznek jogában áll, sőt kötelessége azon tekintélynek hódolni, melyet igaznak ismer; de a bölcsészlet semmi tekintélynek sem hódolhat, s nem is kell hódolnia.

- *Gravissimas* levél a friesingi érsekhez, 1862. december 11.
- *Tuas libenter* levél ugyanahhoz, 1863. december 21.

11.

Az egyháznak nemcsak nem kell megfeddnie a bölcsészletet, sőt el is kell néznie a bölcsészlet tévelyeit, s ráhagyni, hogy maga-magát útbaigazítsa.

- *Gravissimas* levél a friesingi érsekhez, 1862. december 11.

12.

Az apostoli szék és római kongregációk rendeletei a tudomány szabad előhaladását akadályozzák.

- *Tuas libenter* levél a friesingi érsekhez, 1863. december 21.

13.

Azon módszer és alapelvek, melyek szerint a régi skolasztikus tudorok (*Doctores*) a teológiát kiműveltek, legkevésbé sem felelnek meg napjaink szükségleteinek és a tudományok előhaladásának.

- *Tuas libenter* levél a friesingi érsekhez, 1863 december 21.

14.

A bölcsészetet a természetfölötti kinyilatkoztatásra való tekintet nélkül kell tárgyalni.

- *Tuas libenter* levél a friesingi érsekhez, 1863 december 21.

NB. A racionalizmus rendszerével nagyobbbrészt összefüggésben vannak Günther Antal tévelyei, melyek a kölni bíbornok érsekhez írott *Eximiam tuam* levélben kárhoztatnak 1847. június 15-én; úgyszintén a breslaui püspökhöz küldött *Dolore haud mediocri* levélben 1860. április 30-án.

III. §. Indifferencializmus, latitudinarizmus⁴

15.

Minden embernek szabadságában áll azon hitet követni s vallani, melyet eszének világa által vezetettve igaznak tart.

- *Multiplices inter* apostoli irat, 1851. június 10.
- *Maxima quidem* allocutio, 1862. június 9.

16.

Az emberek bármely religio gyakorlása által föltalálhatják az örök üdvösségre vezető utat, s elnyerhetik az örök boldogságot.

- *Qui pluribus* körlevél, 1846. november 9.
- *Ubi primum* allocutio, 1847. december 17.
- *Singulari quidem* körlevél, 1856. március 17.

17.

Legalább helyesen lehet remélni mindazok örök boldogságát, kik nincsenek Krisztus igaz egyházában.

⁴A latitudinarizmus azon tévely, mely nem mond ugyan minden valást egyaránt jónak, de a katolikus egyházat nem tartja egyedül üdvöztetőnek.

- *Singulari quadam* allocutio, 1854. december 9.
- *Quanto conficiamur* körlevél, 1863. augusztus 17.

18.

A protestantizmus nem egyéb, mint különböző alakja ugyanazon igaz keresztény vallásnak, melyben éppen úgy lehet tetszeni az Istennek, mint a katolikus egyházban.

- *Noscitis et Nobiscum* körlevél, 1849. december 8.

IV. §. Szocializmus, kommunizmus, titkos társulatok,⁵ bibliai egyesületek, a szabadelvű papok egyletei⁶

Az efféle ragályok gyakran, s a legkeményebb kifejezésekkel vettetnek el *Qui pluribus* körlevélben, 1846. november 9.; *Quibus quantisque* allocutióban, 1849. április 20.; *Noscitis et Nobiscum* körlevélben, 1849. december 8.; *Singulari quadam* allocutióban, 1854. december 9.; *Quanto conficiamur mœrore* körlevélben, 1863. augusztus 10.

⁶A szabadelvű papok egyletei azon olasz papok társulatai, kik „szabad államban szabad egyház”-ért rajongnak.

V. §. Tévelyek az egyházzól és jogairól

19.

Az egyház nem igaz, tökéletes és teljesen szabad társulat, s nincsenek tulajdon és állandó, isteni alapítójától nyert jogai, hanem az államhatalomhoz tartozik meghatározni, melyek az egyház jogai s határai, melyek között azon jogokat gyakorolhatja.

- *Singulari quadam* allocutio, 1854. december 9.
- *Multis gravibusque* allocutio, 1860. december 17.
- *Maxima quidem* allocutio, 1862. június 9.

20.

Az egyházi hatalom nem gyakorolhatja tekintélyét a polgári kormány engedélye s beleegyezése nélkül.

- *Meminit unusquisque* allocutio, 1861. szeptember 30.

21.

Az egyháznak nincs hatalmában hitágazatilag eldönteni, hogy egyedül a katolikus egyház vallása az igaz vallás.

- *Multiplices inter* apostoli irat, 1851. június 10.

22.

Azon kötelezettség, mely a katolikus tanítókat és írókat erősen kötelezi, csak azokra szorítkozik, melyek az egyház csalhatalatlan ítélete által mint hitágazatok, hogy azokat mindenki higgye, adatnak elő, melyeket mindenki köteles hinni.

- *Tuas libenter* levél a friesingi érsekhez, 1863. december 21.

23.

A római pápák és egyetemes zsinatok hatalmuk határain túlléptek, a fejedelmek jogait bitorolták, és tévedtek a hit- és erkölcsstanok meghatározásában.

- *Multiplies inter* apostoli levél, 1851. június 10.

24.

Az egyháznak nincs hatalma kényszert használni, és nincs semmi közvetlen vagy közvetett ideiglenes hatalma.

- *Ad Apostolicæ* apostoli levél, 1851. augusztus 22.

25.

A püspökséggel járó hatalmon kívül van más ideiglenes hatalom is, melyet annak az államhatalom vagy nyíltan vagy hallgatva adott, s melyet ezért az államhatalom akkor vehet vissza, amikor neki tetszik.

- *Ad Apostilacæ* apostoli levél, 1851. augusztus 22.

26.

Az egyháznak nincs veleszületett és törvényes szerzési vagy birtoklási joga.

- *Nunquam fore* allocutio, 1856. december 15.
- *Incredibili* körlevél, 1863. szeptember 17.

27.

Az egyház fölszentelt szolgáit és a római pápát ki kell zárni a világi dolgokról való minden intézkedésből és uralomból.

- *Maxima quidem* allocutio, 1862. június 9.

28.

A püspököknek a kormány engedelmé nélkül még az apostoli iratokat sem szabad kihirdetni.

- *Nunquam fore* allocutio, 1856. december 15.

29.

A római pápa által adott kegyelmek semmiseknek tekintendők, hacsak a kormány által nincsenek kieszközölve.

- *Nunquam fore allocutio*, 1856. december 15.

30.

Az egyház és egyházi személyek kiváltsága az államjogból származott.

- *Multiplies inter* apostoli levél, 1851. június 10.

31.

Az egyháziak akár polgári, akár fenyítő ügyeinek elintézésére rendelt egyházi törvény-hatóságot mindenesetre meg kell szüntetni, még az apostoli szék megkérdeztetése nélkül, és tiltakozásának ellenére is.

- *Acerbissimum allocutio*, 1852 szeptember 27.
- *Nunquam fore allocutio*, 1856 december 15.

32.

A természeti jog és méltányosság legcsekélyebb megsértése nélkül el lehet törölni azon személyi kiváltságot, melynél

fogva az egyháziak a katonakötelezettség föl vállalásának és gyakorlásának terhe alól kivétetnek; s ennek eltörlését kívánja a polgári előhaladás, kiváltképpen az olyan társadalomban, mely szabadabb államnak mintájára rendeztetett el.

- *Singularis Nobisque* levél a mondovi püspökhöz, 1864. szeptember 29.

33.

Nem tartozik egyedül az egyházi hatalom jogköréhez, tulajdon s veleszületett joggal igazgatni a teológiai tárgyak tanát.

- *Tuas libenter* levél a friesingi érsekhez, 1863. december 21.

34.

Azok tana, kik a római pápát egy szabad s az egész egyházban működő fejedelemhez hasonlítják, oly tan, mely a középkorban bírt előnnyel.

- *Ad apostolicæ* apostoli irat, 1851. augusztus 22.

35.

Semmi sem tiltja valamely egyetemes zsinat határozata vagy az összes népek tette folytán a pápaságot a római püspöktől és várostól más püspökre és más városra átvinni.

- *Ad apostolicæ* apostoli levél, 1851. augusztus 22.

36.

A nemzeti zsinat határozata kizár minden további vitatkozást, s az államhatalom ezen határozathoz szabhat valamely dolgot.

- *Ad apostolicæ* apostoli levél, 1851. augusztus 22.

37.

Fölállíthatnak a római pápa tekintélye alól kivett és tőle tökéletesen elválasztott nemzeti egyházak.

- *Multis gravibusque* allocutio, 1860. december 17.
- *Jamdudum cernimus* allocutio, 1861. március 18.

38.

Az egyház feloszlását keletire és nyugatira a római pápák túlzó önkényeskedései okozták.

- *Ad apostolicæ* apostoli irat, 1851. augusztus 22.

VI. §. Tévelyek a polgári társadalomról, amennyiben mind önmagában, mind pedig az egyházhoz való viszonyaiban tekintetik

39.

Az államnak, mint minden jog eredetének és forrásának, minden korláttól ment joga van.

- *Maxima quidem allocutio*, 1862. június 9.

40.

A katolikus egyház tana ellenkezik az emberi társadalom javával és érdekeivel.

- *Qui pluribus* körlevél, 1864. november 9.
- *Quibus quantisque allocutio*, 1849. április 20.

41.

Az államhatalom, ha hitetlen fejedelem gyakorolja is azt, közvetlen tagadó joggal bír a vallási ügyekben; tehát nemcsak ügynevezett *exequatur* (végrehajtási) joga van, hanem föllebbezési (*appellatio*) joga is, mely így neveztetik: *ab abusu*.

- *Ad apostolicæ* apostoli irat, 1851. augusztus 22.

42.

Midőn mindkét hatalom törvényei összeütköznek, a polgári jog bír fölénnel.

- *Ad apostolicæ* apostoli irat, 1851. augusztus 22.

43.

A világi hatalomnak jogában áll azon ünnepélyes szerződések, melyek az apostoli székkal az egyház kiváltságához tartozó jogok gyakorlását illetőleg köttettek, még az apostoli szék beleegyezése nélkül, sőt tiltakozása ellenére is megsemmisíteni, érvénytelenekké tenni és ilyeneknek nyilatkoztatni.

- *In Consistoriali* allocutio, 1850. november 1.
- *Multis gravibusque* allocutio, 1860. december 17.

44.

Az államhatalom beavatkozhatik azon dolgokba, melyek a valláshoz, erkölcsökhöz, és a lelki kormányzathoz tartoznak. Azért ítélni azon utasításokról, melyeket az egyház főpásztorai tisztüknél fogva a lelkiismeret vezetésére nézve adnak ki, sőt még az isteni szentségek kiszolgáltatásáról és azoknak fölvételéhez szükséges előkészületekről is rendelkezhetik.

- *In Consistoriali* allocutio, 1850. november 1.
- *Maxima quidem* allocutio, 1862. június 9.

45.

A nyilvános iskolák kormányzását, melyekben valamely keresztény állam ifjúsága taníttatik, csupán a püspöki papneveldéket véve ki némi tekintetben, az államhatalomnak lehet és kell átadni, és pedig úgy, hogy bármely más tekintélynek semmi joga se ismertessék el beavatkozhatni az iskolák fegyelmébe, a tantárgyak elrendezésébe, a fokozati előléptetések kiosztásába, a tanárok megválasztásába vagy megerősítésébe.

- *In Consistoriali* allocutio, 1850. november 1.
- *Quibus luctuosissimis* allocutio, 1851. szeptember 5.

46.

Sőt még a papnövendékek intézetében is a tantárgyak használandó módszere a polgári hatalomnak van alávetve.

- *Nunquam fore* allocutio, 1856. december 15.

47.

A polgári társadalom legjobb elrendezése azt kívánja, hogy a népiskolák, melyek a nép minden osztályú összes gyermekei előtt nyitva állanak, s a nyilvános intézetek általában,

melyek a tudományok és komolyabb tanulmányok előadására és az ifjúság nevelésére vannak rendelve, vétessenek ki az egyház minden tekintélye, igazgatói hatalma és beavatkozása alól, s vettessenek alá a polgári és politikai tekintély önkényének tökéletesen, a fejedelmek tetszése és a kor közös nézeteinek kívánsága szerint.

- *Quum non sine* levél a friburgi érsekhez, 1864. július 14.

48.

A katolikus férfiak helybenhagyhatják az ifjúságnevelés azon módját, mely a katolikus hittől és az egyház hatalmától el van választva, s mely csak a természeti dolgok tudományát és a földi társadalmi élet céljait tartja kizárólag vagy legalább mint főcél szeme előtt.

- *Quum non sine* levél a friburgi érsekhez, 1864. július 14

49.

A világi hatalom megtilthatja, hogy a főpapok és hívek ne közlekedhessenek⁷ szabadon és kölcsönösen a római pápával.

- *Maxima quidem allocutio*, 1862. június 9.

50.

A világi felsőségek önmagától van joga püspököket kinevezni, és követelheti tőlük, hogy vegyék át megyéjük kormányzását, mielőtt kánoni beiktatást és apostoli iratot kapnának a Szentszéktől.

- *Nunquam fore allocutio*, 1856. december 15.

51.

Sőt a világi kormánynak van joga a püspököket elmozdítani főpásztori tisztjük gyakorlatától, s nem is tartozik a római pápának engedelmeskedni azokban, mik a püspökséget és a püspökök kinevezését illetik.

- *Multiplices inter* apostoli levél, 1851. június 10.
- *Acerbissimum allocutio*, 1852. szeptember 27.

⁷**A kiadó megjegyzése:** A *közlekedhessenek* szó használata e fordítás születése óta a magyar nyelvben némileg megváltozott; a szó jelentése e helyen *érintkezhessenek*.

52.

A kormány saját jogánál fogva megváltoztathatja az egyház által úgy a nők mint a férfiak szerzetesi fogadalmának letételére meghatározott kort, s megparancsolhatja minden szerzetesrendnek, hogy senkit se bocsássonak az ő engedelme nélkül az ünnepélyes fogadalom letevésére.

- *Numquam fore allocutio*, 1856. december 15.

53.

El kell törölni azon törvényeket, melyek a szerzetesrendek állapotának védelmezésére s jogaira és kötelmeire vonatkoznak; sőt a világi hatóság segélyt nyújthat mindazoknak, kik a megkezdett szerzetes életet elhagyni és ünnepélyes fogadalmaikat megszegni akarják; hasonlóképpen megszüntetheti egészen a szerzetesrendeket úgy, mint a kollegiális egyházakat és egyszerű javadalmakat, még ha kegyúri joghatósághoz tartoznak is, s azok javait és jövedelmeit az államhatalom kezelése és önkénye alá vetheti.

- *Acerbissimum allocutio*, 1852. szeptember 27.
- *Probe memineritis allocutio*, 1855. január 22.
- *Cum sæpe allocutio*, 1855. július 26.

54.

A királyok és fejedelmek nemcsak hogy kivételnek az egyház joghatósága alól, hanem még a joghatóság kérdéseinek megvitatásában is az egyház fölött állanak.

- *Multiplices inter* apostoli levél, 1851. június 10.

55.

El kell választani az egyházat az államtól, az államot az egyháztól.

- *Acerbissimum* allocutio, 1852. szeptember 27.

VII. §. Tévelyek a természeti és keresztény erkölcsstanról

56.

Az erkölcsi törvények nem szorulnak isteni szentesítésre, s legkevésbé sem szükséges, hogy az emberi törvények a természet jogához idomíttassanak, vagy kötelező erejüket Istentől kapják.

- *Maxima quidem* allocutio, 1862. június 9.

57.

A bölcsészeti és erkölcsi dolgok tudománya, továbbá a polgári törvények eltérhetnek és el kell térniük az isteni és egyházi tekintélytől.

- *Maxima quidem allocutio*, 1862. június 9.

58.

Nem kell elismerni más erőt, mint azt, mely az anyagban van, s minden erkölcsiséget és becsületességet a kincsek bármely módon való összehalmozásába és szaporításába, s a gyönyörök kielégítésébe kell helyezni.

- *Maxima quidem allocutio*, 1862. június 9.
- *Quanto conficiamur* körlevél, 1863. augusztus 10.

59.

A jog anyagi tettben áll, s az emberek minden kötelme üres név, és minden emberi tett jogérvénnel bír.

- *Maxima quidem allocutio*, 1862. június 9.

60.

A tekintély semmi egyéb, mint szám és anyagi erők összessége.

- *Maxima quidem allocutio*, 1862. június 9.

61.

A tettnek szerencsével kísért igazságtalansága semmit sem árt a jog szentségének.

- *Jamdudum cernimus* allocutio, 1861. március 18.

62.

Ki kell kiáltani és megtartani azon alapelvet, mely „be nem avatkozási” elvnek neveztetik.

- *Novos et ante* allocutio, 1860. szeptember 28.

63.

A törvényes fejedelemtől az engedelmességet megtagadni, sőt ellene föl is lázadni szabad.

- *Qui pluribus* körlevél, 1846. november 9.
- *Quisque vestrum* allocutio, 1847. október 4.
- *Noscitis et Nobiscum* körlevél, 1849. december 8.
- *Cum catholica* apostoli levél, 1860. március 26.

64.

A legszentebb eskü megszegése, és bármely vétkes és gyaláztatos, az örök törvénnyel ellenkező tett nemcsak nem kárhoztatandó, sőt inkább minden esetre szabad, és legnagyobb

dicséretre méltó, midőn a haza iránti szeretetből követték el.

- *Quibus quantisque allocutio*, 1849. április 20.

VIII. §. Tévelyek a keresztény házasságról

65.

Semmiképpen sem engedhetni meg, hogy Krisztus a házasságot szentségi méltóságra emelte.

- *Ad apostolicæ* apostoli irat, 1851. augusztus 22.

66.

A házasság szentsége nem egyéb, mint a szerződés mellékes járuléka, és attól elválasztható, s maga a szentség csupán a házassági áldásban áll.

- *Ad apostolicæ* apostoli levél, 1851. augusztus 22.

67.

A természet törvénye szerint a házassági kötelék nem feloldhatatlan, s különféle esetekben a polgári hatóság szentesítheti a tulajdonképpeni elválást.

- *Ad apostolicæ* apostoli levél, 1851. augusztus 22.
- *Acorbissimum* allocutio, 1852. szeptember 27.

68.

Az egyháznak nincs hatalma bontó házassági akadályokat fölállítani, hanem ezen hatalom a polgári hatóságot illeti, melynek kötelessége a létező akadályokat megszüntetni.

- *Multiplies inter* apostoli levél, 1851. június 10.

69.

Az egyház későbbi századokban kezdett bontó házassági akadályokat fölállítani, nem saját jogával, hanem azon joggal élve, melyet a polgári hatóságtól kölcsönzött.

- *Ad apostolicæ* apostoli irat, 1851. augusztus 22.

70.

A tridenti kánonok, melyek átokkal (*anathema*) sújtják azokat, kik tagadni merészelik az egyház azon hatalmát, melynél fogva bontó házassági akadályokat fölállíthat, vagy nem hitágazatiak, vagy ezen kölcsönzött hatalomról kell azokat érteni.

- *Ad apostolicæ* apostoli irat, 1851. augusztus 22.

71.

A tridenti forma az érvénytelenség büntetése alatt nem kötelez, hol a polgári törvény más formát rendel, és a házasság érvényességét ezen forma közbejöttétől teszi függővé.

- *Ad apostolicæ* apostoli irat, 1851. augusztus 22.

72.

VIII. Bonifác volt az első, aki azt állította, hogy a fölszentlésnél tett szüzességi fogadalom a házasságot megsemmisíti.

- *Ad apostilacæ* apostoli levél, 1851. augusztus 22.

73.

Csupán polgári szerződés erejénél fogva a keresztények között igazi házasság állhat fön; s hamis azon állítás, hogy a keresztények házassági szerződése vagy mindig szentség, vagy hogy a szerződés semmis, ha a szentség kirekesztetik.

- *Ad apostilacæ* apostoli irat, 1851. augusztus 22.
- IX. Piusz őszentsége irata a szardíniai királyhoz, 1852. szeptember 9.
- *Acerbissimum* allocutio, 1852. szeptember 27.
- *Multis gravibusque* allocutio, 1860. december. 17.

74.

A házassági és eljegyzési (*sponsalia*) ügyek természetüknél fogva a polgári joghatósághoz tartoznak.

- *Ad apostolicæ* apostoli levél, 1851. augusztus 22.
- *Acerbissimum* allocutio, 1852. szeptember 27.

NB. Ide számítható más két tévely is, a papok nőtlenségének eltörléséről, és a házassági állapotnak a szüzességi állapotnak eléjétételéről. Az első *Qui pluribus* 1846. november 9-i körlevélben, a második pedig *Multiplies inter* 1851. június 10-i apostoli iratban vettetik el.

IX. §. Tévelyek a római pápa világi fejedelemségéről

75.

A világi és lelki hatalom összeegyeztethetőségéről vitatkoznak egymás között a keresztény és katolikus egyház fiai.

- *Ad apostolicæ* apostoli irat, 1851. augusztus 22.

76.

Megszüntetése a világi uradalomnak, mellyel az apostoli szék bír, igen használna az egyház szabadságának és boldogságának.

- *Quibus quantisque* allocutio, 1849. április 20.

NB. Ezen világosan kijelölt tévelyeken kívül bennfoglaltan (*inplícite*) még több vettetik el, előadtván és megvitatván a tan, melyhez magát minden katolikusnak erősen kell tartania a római pápa világi fejedelemségéről. Világosan előadatik az efféle tan: *Quibus quantisque* 1849. április 20-i allocutióban; *Si semper antea* 1850. május 20-i allocutióban; *Cum catholica Ecclesia* 1860. március 26-i apostoli levélben; *Novos* 1860. szeptember 28-i allocutióban; *Jamdudum* 1861. március 18-i allocutióban; *Maxima quidem* 1862. június 9-i allocutióban.

X. §. Azon tévelyek, melyek a mai liberalizmusra vonatkoznak

77.

Korunkban már nem célszerű többé a katolikus vallást tartani egyedüli államvallásnak, minden más vallás kirekesztésével.

- *Nemo restrum* allocutio, 1855. július 26.

78.

Azért dicséretesen hozatott törvény némely katolikus országokban, hogy az oda bevándorolt embereknek szabad legyen bármely vallási tiszteletet nyilvánosan gyakorolni.

- *Acerbissimum* allocutio, 1852. szeptember 27.

79.

Mert téves, hogy bármely vallási tiszteletnek polgári szabadsága és a mindenkinek adott teljes hatalom, hogy bármely véleményeket és nézeteket nyíltan és nyilvánosan hirdethet, a népek erkölcsének és lelkeinek könnyebb megrontására és a hitközönyösség ragályának terjesztésére szolgál.

- *Nunquam fore* allocutio, 1856. december 15.

80.

A római pápának lehet, sőt kell az előhaladással, a liberalizmussal és az új civilizációval kiegyezkednie, és ahhoz alkalmazkodnia.

- *Jamdudum cernimus* allocutio, 1861. március 18.

Függelék: ellentételek P. Schrader Kelemen után¹

A syllabusban kijelölt téves tételekre nézve az (ellenmondó nem ellenkező²) ellentételek oly szabályoknak tekintendők, melyekhez kell, hogy a katolikus ember gondolatait, szava-
it és cselekedeteit szabja, valamint kell, hogy a tévelyeket a pápa akarata és parancsa szerint elvetetteknek, eltiltottaknak és kárhoztatottaknak tartsa.

¹A kiadó megjegyzése: Clement Schrader (1820–1875) német jezsuita teológus. Rómában majd Bécsben tanított dogmatikus teológiát. Részt vett az I. Vatikáni Zsinat anyagainak előkészítésében. A Syllabus ellentételeit *Der Papst und die modernen Ideen* című művében dolgozta ki.

²Dupanloup „A szeptember 15-i Conventio és a december 8-i Encycli-
ca” című munkájában erre nézve így nyilatkozik:

I. §. Panteizmus, naturalizmus és abszolút racionalizmus

1.

Létezik egy legfölsőbb, legbölcsebb, legelőrelátóbb s a mindenségtől különböző isteni lény; az Isten nem egy a természettel, s azért nincs változásoknak alávetve; az Isten valóban nem az emberben és világban lesz azzá;³ nem minden Isten, és nem bír az Isten tulajdonképpeni lényegével; az Isten nem egy és nem ugyanaz a világgal, tehát sem a szellem az anyaggal, sem a szükségesség a szabadsággal, sem az igaz a hamissal, sem a jó a rosszal, sem az igazság az igazságtalansággal.

Az értelmezés elemi szabálya, hogy valamely, mint hamis – téves – sőt eretneknek tartott tétel kárhoztatása nem foglalja magában szükségképpen az ellenkezőnek (*contrarius*) állítását, ami néha új hiba lehetne, hanem csupán az ellenmondóét (*contradictorius*). Az ellenmondó tétel az, mely egyszerűen kizárja kárhoztatott tételt; az ellenkező túlmegy ezen egyszerű kizáráson.

”

”

³De az emberben és világban van, mert mindenütt jelen van.

2.

Az Istennek minden befolyását az emberekre és világra nem kell tagadni.

3.

Az emberi ész minden legcsekélyebb tekintet nélkül az Istenre az igaz- és hamisnak, a jó- és rossznak nem egyedüli bírāja, magamagának nem törvény, s természeti erejénél fogva nem elégséges arra, hogy az emberek és népek jólétéről gondoskodják.

4.

A vallás nem minden igazsága származik az emberi ész természeti erejéből; azért az ész nem legfőbb szabály, mellyel az ember minden bármily nemű igazság ismeretét megszerezheti, s kell megszereznie.

5.

Az isteni kinyilatkoztatás nem tökéletlen; s azért folytonos és vég nélküli haladásnak nincs alávétve, mely az emberi ész haladásának megfeleljen.

6.

A keresztény hit nem ellenkezik az emberi ésszel, s az isteni kinyilatkoztatás nemcsak hogy semmit sem árt, hanem még használ is az ember tökéletesedésének.

7.

A Szentírásban fölhozott és elmondott jövendölések és csodák nem költők koholmányai, s a keresztény hit titkai nem bölcsészeti kutatások összege; mindkét testamentum könyveiben hitregetani találmányok nem foglaltatnak, s maga Jézus Krisztus sem hitregetani költemény.

II. §. Mérsékelt racionalizmus

8.

Minthogy az észet nem szabad a vallással azonosítani, azért a teológiai tudományokkal sem úgy kell bánni, mint a bölcsészetiakkal.

9.

A keresztény religio minden hitágazata nem képezi különbség nélkül tárgyát a természeti tudománynak, vagyis bölcsészetnek; s az emberi ész saját természeti ereje és alapelve nyomán nem juthat el minden, még a legrejtettebb hitága-

zatok igaz ismeretére is, ha ezen hitágazatok mint tárgyak terjesztettek az ész elé.

10.

Habár más is a bölcsész és más a bölcsészet, azért nemcsak a bölcsésznek áll jogában, sőt kötelessége hódolni azon tekintélynek, melyet igaznak ismer, hanem a bölcsészet is hódolhat a tekintélynek, sőt kell hódolnia.

11.

Az egyháznak nemcsak hogy meg kell feddnie a bölcsészetet, sőt nem is szabad elnéznie a bölcsészet tévelyeit, s ráhagyni, hogy maga magát útbaigazítsa.

Jegyzet. Az egyháznak jogában áll és kötelessége az álbölcsészet ellen kikelni; s nem szabad túrnie ezen bölcsészet tévelyeit, hanem kötelessége eléje tartani azokat és követelni, hogy a kinyilatkoztatott igazságokkal összhangzásban legyen.

12.

Az apostoli szék és római kongregációk rendeletei a tudomány szabad előhaladását nem akadályozzák.

Jegyzet. Mert az apostoli széket maga az Isten tette az igazság tanítójává és védőjévé.

13.

Azon módszer és alapelvek, melyek szerint a régi skolasztikus tudorok (*Doctores*) a teológiát kiművelték, általánosságban megfelelnek napjaink szükségleteinek és a tudományok előhaladásának.

Jegyzet. Az egyház igen gyakran kitüntette azokat a legnagyobb dicséretekkel, s mint a hit legerősebb pajzsát, mint az ellenség ellen rettenetes fegyverzetet ajánlotta; azok szerztek legnagyobb hasznot és fényt a tudománynak; s általánosságban megegyeznek minden idő szükségleteivel és a tudomány előhaladásával.

14.

A bölcsészetet nem szabad a természetfölötti kinyilatkoztatásra való tekintet nélkül tárgyalni.

III. §. Indifferentizmus, latitudinarizmus

15.

Nem áll minden embernek szabadságában azon hitet követni és vallani, melyet eszének világa által vezettetve igaznak tart.

Jegyzet. Hanem a kinyilatkoztatott igazságot a katolikus hitben kell elfogadnia.

16.

Az emberek nem találhatják föl bármely religio gyakorlása által az örök üdvösségre vezető utat, s nem nyerhetik el az örök boldogságot.

Jegyzet. Mert erősen kell hinni, hogy az apostoli római egyházon kívül senki sem üdvözülhet.

17.

Nem lehet remélni mindazok örök boldogságát, kik nincsenek Krisztus igaz egyházában.

Jegyzet. Hanem el lehet fogadni, hogy azok, kik az igaz vallásról mit sem tudnak, ezért nem bűnösök Isten szemei előtt, ha a tudatlanság legyőzhetetlen.

18.

A protestantizmus nem csupán különböző alakja ugyanazon igaz keresztény vallásnak,⁴ melyben nem lehet éppen úgy tetszeni az Istennek, mint a katolikus egyházban.

⁴Hanem elválás a tökéletesen kinyilatkoztatott igazságtól.

IV. §. Szocializmus, kommunizmus, titkos társulatok, bibliai egyesületek, a szabadelvű papok egyletei

Az efféle ragályok gyakran, s a legkeményebb kifejezésekkel vettetnek el *Qui pluribus* körlevélben, 1846. november 9.; *Quibus quantisque* allocutióban, 1849. április 20.; *Noscitis et Nobiscum* körlevélben, 1849. december 8.; *Singulari quadam* allocutióban, 1854. december 9.; *Quanto conficiamur mærore* körlevélben, 1863. augusztus 10.

V. §. Tévelyek az egyházzól és jogairól

19.

Az egyház igaz, tökéletes és teljesen szabad társulat, s tulajdon, állandó és isteni alapítójától nyert jogai vannak, és nem tartozik az államhatalomhoz meghatározni, melyek az egyház jogai és határai, melyek között azon jogokat gyakorolhatja.

20.

Az egyházi hatalom gyakorolhatja tekintélyét a polgári kormány engedélye s beleegyezése nélkül.

21.

Az egyháznak hatalmában van hitágazatilag eldönteni, hogy egyedül a katolikus egyház vallása az igaz vallás.

22.

Azon kötelezettség, mely a katolikus tanítókat és írókat erősen kötelezi, nemcsak azokra szorítkozik, melyek az egyház csálhatatlan ítélete által mint hitágazatok, hogy azokat mindenki higgye, adatnak elő.

23.

A római pápák és egyetemes zsinatok nem léptek túl hatalmuk határain, nem bitorolták a fejedelmek jogait, és nem tévedtek a hit- és erkölcsstanok meghatározásában.

24.

Az egyháznak van hatalma kényszert használni, s van közvetlen és közvetett ideiglenes hatalma.

Jegyzet. Nem csupán a lelkek vannak az egyház hatalmának alávetve.

25.

A püspökséggel járó hatalmon kívül nincs más ideiglenes hatalom, melyet annak az államhatalom akár nyíltan akár

hallgatva adott volna, s melyet ezért az államhatalom nem vehet akkor vissza, a mikor neki tetszik.

26.

Az egyháznak van veleszületett és törvényes szerzési és birtoklási joga.

27.

Az egyház fölszentelt szolgáit és a római pápát nem kell kizárni a világi dolgokról való minden intézkedésből és uralomból.

28.

A püspökök a kormány engedelme nélkül még az apostoli iratokat is kihirdethetik.

29.

A római pápa által adott kegyelmek nem tekintendők semmiseknek, ha nem is a kormány által voltak kieszközölve.

30.

Az egyház és egyházi személyek kiváltsága nem az államjogból származott.

Jegyzet. Hanem az egyház saját, Istentől nyert jogában gyökerezik.

31.

Az egyháziak akár polgári, akár fenyítő ügyeinek elintézésére rendelt egyházi törvény-hatóságot általánosságban nem kell megszüntetni, nem az apostoli szék megkérdőztetése nélkül és annak tiltakozása ellenére.

Jegyzet. Mert az az egyház tulajdonjogán alapszik, és csak a pápa határozott beleegyezésével ruháztathatik a világi hatóságra.

32.

A természeti jog és méltányosság megsértése nélkül nem lehet eltörölni azon személyi kiváltságot, melynél fogva az egyháziak a katonakötelezettség föl vállalásának és gyakorlásának terhe alól kivétnek; s ennek eltörlését nem kívánja a polgári előhaladás, kiváltképpen az olyan társadalomban nem, mely szabadabb államnak mintájára rendeztetett el.

Jegyzet. A papok azon személyi kiváltságának eltörlése, melynél fogva a katonai szolgálat alól kivétnek, nemcsak a természeti jogot és méltányosságot sérti meg, hanem az egyház jogait is. A polgári előhaladás nemcsak nem kívánja azt, hanem inkább ellene van; és minél szabadabban rendeztetett el valamely társadalom, annál jobban kell becsülnie a papok azon személyi kiváltságát, melynél fogva a katonai szolgálat alól kivétnek.

33.

Egyedül az egyházi hatalom jogköréhez tartozik, tulajdon és veleszületett joggal igazgatni a teológiai tárgyak tanát.

34.

Azok tana, kik a római pápát egy szabad, s az egész egyházban működő fejedelemhez hasonlítják, nem oly tan, mely a középkorban bírt előnnyel.

Jegyzet. Hanem olyan, mely az egyház szerkezetének megfelel, s azért minden időben előnyben kell lennie.

35.

Vannak okok, melyek tiltják, valamely egyetemes zsinat határozata vagy az összes népek tette folytán, a pápaságot a római püspöktől és várostól más püspök- és más városra átvinni.

Jegyzet. Se valamely egyetemes zsinat határozata, se az összes népek tette által nem lehet azt megdönteni, hogy a pápaság a római püspökre és Róma városára ruháztatott.

36.

A nemzeti zsinat határozata nem zár ki minden további vitatkozást, s az államkormány semmi dolgot sem szabhat ezen határozathoz.

Jegyzet. Arra, hogy a nemzeti zsinat határozata érvényes legyen, szükséges a szentszék beleegyezése és jóváhagyása, s az államkormány a legfelsőbb bíróságban (*ultima instantia*) nem föllebbezhet a nemzeti zsinat határozatához, (hanem kötelessége a római szentszék határozatához föllebbezni.)

37.

Nem állíttathatnak föl a római pápa tekintélye alól kivett, de tőle tökéletesen elválasztott nemzeti egyházak.

Jegyzet. Nem állíttathatnak föl a római pápa tekintélye alól kivett, és tőle tökéletesen elválasztott nemzeti egyházak, mert ez nem egyéb, mint a katolikus egyház egységét elszaggatni és eldarabolni, és mert ezen egység ereje és módja általánosságban azt kívánja, hogy, valamint a tagok a fővel, úgy az egész világ összes hívei egyességben és összekötetésben legyenek a római pápával, ki Jézus Krisztus földi helytartója.

38.

Az egyház föloszlását keletire és nyugatira nem a római pápák túlzó önkényeskedései okozták.

VI. §. Tévelyek a polgári társadalomról, amennyiben mind önmagában, mind pedig az egyházhoz való viszonyaiban tekintetik

39.

Az államnak, mint minden jog eredetének és forrásának, nincs minden korláttól ment joga.

Jegyzet. Az állam nem minden jog eredete és forrása, és azért semmi korlátlan joga sincs.

40.

A katolikus egyház tana nem ellenkezik az emberi társadalom javával és érdekeivel.

Jegyzet. Sőt inkább hasznos.

41.

Az államhatalomnak nincs közvetlen tagadó joga a vallási ügyekben, annál kevésbé van, ha hitetlen fejedelem gyakorolja azt; tehát nemcsak hogy úgynevezett *excquatur* (végrehajtási) joga nincs, hanem föllebbezési joga sincs, mely így neveztetik: *ab abusu*.

42.

Midőn mindkét hatalom törvényei összeütköznek, a polgári jog nincs előnyben.

43.

A világi hatalomnak nem áll jogában azon ünnepélyes szerződéseket, melyek az apostoli székkal az egyház kiváltságához tartozó jogok gyakorlását illetőleg kötötték, az apostoli szék beleegyezése nélkül, sőt tiltakozása ellenére megsemmisíteni, érvénytelenekké tenni és ilyeneknek nyilatkoztatni.

44.

Az államhatalom nem avatkozhatik be azon dolgokba, melyek a valláshoz, erkölcsökhöz és a lelki kormányzathoz tartoznak. Azért nem ítélni azon utasításokról, melyeket az egyház főpásztorai tisztüknél fogva a lelkiismeret vezetésére nézve adnak ki, és az isteni szentségek kiszolgáltatásáról és azoknak fölvételéhez szükséges előkészületekről sem rendelkezhetik.

45.

A nyilvános iskolák kormányzását, melyekben valamely keresztény állam ifjúsága taníttatik, csupán a püspöki papneveldeket véve ki némi tekintetben, nem lehet és nem kell

átadni az államhatalomnak, annyira, hogy bármely más tekintélynek semmi joga se ismertessék el beavatkozhatni az iskolák fegyelmébe, a tantárgyak elrendezésébe, a fokozati előléptetések kiosztásába, a tanárok megválasztásába vagy megerősítésébe.

Jegyzet. A nyilvános iskolák kormányzása, melyekben valamely keresztény állam ifjúsága taníttatik, az egyházat illeti; az ő kötelessége öröködni valamennyi nyilvános és magániskola fölött, hogy az egész iskolaügyben, de főleg abban, ami a vallást illeti, olyan tanítók alkalmaztassanak, és olyan könyvek használtassanak, melyek a tévely minden gyanújától mentek, és hogy a gyermekek és zsenge korú ifjak iskoláiba megpróbált feddhetetlenségű tanítók és tanítónők alkalmaztassanak. Az egyház isteni alapítójának parancsai ellen cselekednék, és hűtlen volna legfontosabb, Istentől reábízott kötelessége iránt, hogy ti. minden ember lelki üdvéről gondoskodják, ha a népiskolákra nézve megszüntetné és félbeszakítaná üdvös, szabályozó befolyását, és kénytelen volna a híveket meginteni és előttük kinyilatkoztatni, hogy azon iskolák, melyekből az egyház tekintélye kiszorított, mint az egyház ellenséges iskolái, jó lelkiismerettel nem látogattathatnak.

46.

A papnövendékek intézetében használandó tantárgyak módszere éppen nincs a polgári hatalomnak alávetve.

47.

A polgári társadalom legjobb elrendezése nem kívánja azt, hogy a népiskolák, melyek a nép minden osztályú összes gyermekei előtt nyitva állanak, s a nyilvános intézetek általában, melyek a tudományok és komolyabb tanulmányok előadására, és az ifjúság nevelésére vannak rendelve, vetessenek ki az egyház minden tekintélye, igazgatói hatalma és beavatkozása alól, s vetessenek alá a polgári és politikai tekintély önkényének tökéletesen a fejedelmek tetszése és a kor közös nézeteinek kívánata szerint.

Jegyzet. Az ilyen ártalmas, a katolikus hittől és az egyház befolyásától elválasztott tanításmód, már ott is, ahol tudós és tudományos oktatásról és az ifjúságnak oly nyilvános iskolákban és intézetekben való neveléséről van szó, melyek a társadalom fensőbb osztályainak számára rendelvek, úgy az egyesek, mint a társadalomnak legnagyobb kárára szolgálnak; de még több rossz és kár származik ezen módszerből, ha az a népiskolákba vitetik be. Azért valamennyi tervezetek és kísérletek az egyház befolyását a népiskolákból kirekeszteni az egyház iránti legellenségesebb szellemből származnak, mint olyan törekvésből, mely legszentebb hitünk isteni világát a népek között ki akarja oltani.

48.

A katolikus férfiak nem hagyhatják helyben az ifjúságnevelés azon módját, mely a katolikus hittől és az egyház hatalmától el van választva, s mely csak a természeti dolgok tudományát és a földi társadalmi élet céljait tartja kizárólag vagy legalább mint fő célt szeme előtt.

Jegyzet. Az ifjúság olyan oktatása, mely csak a természeti dolgok ismeretét és a földi társadalmi élet céljait tartja szeme előtt, nem vezetheti az ifjúságot a szükséges üdvösségre, sőt inkább elvezeti, és el kell vezetnie attól.

49.

A világi hatalom nem tilthatja meg, hogy a főpapok és hívek ne közlekedhessenek⁵ szabadon és kölcsönös a római pápával.

50.

A világi felsőségnek nincs önmagától joga püspököket nevezni ki, és nem követelheti tőlük, hogy vegyék át megyéjük kormányzását, mielőtt kánoni beiktatást és apostoli iratot kaptak volna a Szentszéktől.

⁵ **A kiadó megjegyzése:** A *közlekedhessenek* szó használata e fordítás születése óta a magyar nyelvben némileg megváltozott; a szó jelentése e helyen *érintkezhessenek*.

51.

A világi kormánynak nincs joga elmozdítani a püspököket főpásztori tisztjük gyakorlatától, s köteles a római pápának engedelmeskedni azokban, mik a püspökséget és a püspökök kinevezését illetik.

52.

A kormány saját jogánál fogva nem változtathatja meg az egyház által – úgy a nők mint férfiak – szerzetesi fogadalmának letételére meghatározott kort, s nem parancsolhatja meg minden szerzetesrendnek, hogy senkit se bocsássonak az ő engedelme nélkül az ünnepélyes fogadalom letetésére.

53.

Nem kell eltörölni azon törvényeket, melyek a szerzetesrendek állapotának védelmezésére s jogaira és kötelmeire vonatkoznak, nem is nyújthat a világi hatóság segílyt mindazoknak, kik a megkezdett szerzetes életet elhagyni, és ünnepélyes fogadalmaikat megszegni akarják; hasonlóképpen nem szüntetheti meg a szerzetesrendeket, kollegiális egyházakat és egyszerű javadalmakat sem, még ha kegyúri joghatósághoz tartoznak is, s azok javait és jövedelmeit nem vetheti az államhatalom kezelése és önkénye alá.

Jegyzet. Nem kell eltörölni azon törvényeket, melyek a szerzetesrendek állapotának védelmezésére s jogaira és kö-

telmeire vonatkoznak, sőt inkább kötelessége minden államnak a szerzetesrendeket oltalmazni. Ha az államkormány gyámolítja azokat, kik a megkezdett szerzetes életet elhagyni, és ünnepélyes fogadalmaikat megszegni akarják, akkor az egyház szelleme és akarata ellen cselekszik; ha a szerzetesrendeket, a kollegiális egyházakat és az egyszerű javadalmakat, még ha kegyúri joghatósághoz tartoznak is, megszünteti, és azok javait, jövedelmeit az államhatalom kezelése és önkénye alá veti, akkor elrabolja az egyház jogos tulajdonát, és a nagyobb kiközösítés alá esik, valamint más cenzúrák és büntetések alá is, melyek az apostoli konstitúciók, szent kánonok és egyetemes zsinatok, de legkivált a tridenti szent zsinat (*sess. 22. cap. 11.*) határozatai által a fölszentelt személyek és dolgok bántalmazói, megszenségtelenítői és az apostoli szék jogainak bitorlói ellen hozattak.

54.

A királyok és fejedelmek nemcsak nem vétetnek ki az egyház joghatósága alól, de a joghatóság kérdéseinek megvitatásában sem állanak az egyház fölött.

Jegyzet. Hanem mint az egyház tagjai a pásztorok, nevezetesen a főbbek, rendeletéinek alá vannak vetve. A fejedelmeknek gyakrabban kell megemlékezniük, hogy nem csupán a világ kormányzására kaptak királyi hatalmat, hanem főképpen az egyház védelmére, és hogy saját országukért és nyugalmaikért teszik, amit az egyház javáért tesznek.

55.

Nem kell elválasztani sem az egyházat az államtól, sem az államot az egyháztól.

VII. §. Tévelyek a természeti és keresztény erkölcsstanról

56.

Az erkölcsi törvények isteni szentesítésre szorulnak, és szükséges, hogy az emberi törvények a természet jogához idomíttassanak, és kötelező erejüket Istentől kapják.

57.

A bölcsészeti és erkölcsi dolgok tudománya; továbbá a polgári törvények nem térhetnek el, és nem kell eltérniük az isteni és egyházi tekintélytől.

58.

Más erőt kell elismerni, mint azt, mely az anyagban van, s minden erkölcsiséget és becsületességet nem a kincsek bármely módon való összehalmozásana és szaporításába, s a gyönyörök kielégítésébe kell helyezni.

Jegyzet. Más fensőbb szellemi rendhez tartozó erőket kell elismerni, mint azokat, melyek az anyagban rejlenek: és

minden erkölcsösség és becsületesség a kincsek merő összehalmozásában és szaporításában, és a gonosz gyönyörök szolgálatában elenyészik, (az apostol szavai szerint: „Ha a test kívánsága szerint éltek, meghaltok, de ha a lélekkel megölitek a test cselekedeteit, élni fogtok”).

59.

A jog nem áll az anyagi tettben, s az emberek minden kötetlme nem üres név, és nem minden emberi tett bír jogérvénnyel.

60.

A tekintély más valami, mint szám és anyagi erők összessége.

Jegyzet. Különben a balgák képeznék a legnagyobb tekintélyt, kikről az írás mondja: „*quorum infinitus est numerus*”.⁶

61.

A tettnek szerencsével kísért igazságtalansága is árt a jog szentségének.

62.

Nem kell kikiáltani és megtartani azon alapelvet, mely „be nem avatkozási” elvnek neveztetik.

⁶**A kiadó megjegyzése:** az idézett sor a Szentírásból magyarul: „*a bolondok száma végtelen.*” (Préd 1,15)

Jegyzet. Mert vésteljes, s a szeretet és rend szellemével ellenkező elv.

63.

A törvényes fejedelemtől az engedelmességet megtagadni nem szabad, és még kevésbé szabad ellene föllázadni.

Jegyzet. Mert írva van: engedelmeskedjete Isten akara-
ta szerint minden emberi felsőségnek, akár a fejedelemnek
– mint a legfeljebbvalónak –, akár a helytartóknak – mint
olyanoknak, kik általa rendeltettek –, és aki a felsőbbségnek
erőszakkal áll ellen, Isten rendeletének áll ellen, akik pedig
ennek állanak ellen, kárhozatot vonnak magukra.

64.

A legszentebb eskü megszegése, és bármely vétkes és gyalázatos, az örök törvénnyel ellenkező tett nemcsak kárhoz-
tatandó, hanem nem is szabad semmi esetre sem, és még
akkor sem méltó dicséretre, midőn a haza iránti szeretetből
követtetik is el.

Jegyzet. Miután az efféle istentelen és visszás vétkek által
minden becsületesség, erény és igazságosság egészen meg-
semmisíttetik, és a tolvaj és orgyilkos gonosz cselekvésmód-
ja megátalkodott szemtelenséggel védelmeztetik és ajánlta-
tik.

VIII. §. Tévelyek a keresztény házasságról

65.

Semmiképpen sem vethetni el, hogy Krisztus a házasságot szentségi méltóságra emelte.

Jegyzet. Sok bizonyítékot lehet fölhozni, hogy Krisztus a házasságot szentségi méltóságra emelte.

66.

A házasság szentsége nem mellékes járuléka a szerződésnek, és nem választható el attól, és maga a szentség nem áll csupán és egyedül a házassági áldásban.

67.

A természet törvénye szerint a házassági kötelék feloldhatatlan, s a polgári hatóság semmi esetben sem szentesítheti a tulajdonképpeni elválást.

Jegyzet. Mert a keresztény házasság valóban és igazán egyike az evangéliumi törvény hét szentségének, melyeket Krisztus Urunk szerzett, s azért általánosságban az egyházi hatalomhoz tartozik mindazok fölött ítélni, mik bármily módon a házasságra vonatkozhatnak.

68.

Az egyháznak teljhatalma van bontó házassági akadályokat fölállítani, de a polgári hatóság ezt nem teheti, és nem szüntetheti meg a létező akadályokat.

69.

Az egyház nem későbbi századokban kezdett bontó házassági akadályokat fölállítani, és ezt saját jogával és nem a polgári hatóságtól kölcsönzött joggal élve tette.

70.

A tridenti kánonok, melyek átokkal sújtják azokat, kik tagadni merészelik az egyház azon hatalmát, melynél fogva bontó házassági akadályokat fölállíthat, hitágazatiak, és nem ezen kölcsönzött hatalomról kell azokat érteni.

71.

A tridenti forma érvénytelenség büntetése alatt kötelez még ott is, ahol a polgári törvény más formát rendel, és a házasság érvényességet ezen forma közbejöttétől teszi függővé.

Jegyzet. Az államtörvény érvénytelen.

72.

VIII. Bonifác nem volt az első, aki azt állította, hogy a fölszentelésnél tett szüzességi fogadalom a házasságot megsemmisíti.

73.

Csupán polgári szerződés erejénél fogva a keresztények között igazi házasság nem állhat fenn, és igaz az, hogy a keresztények házassági szerződése vagy mindig szentség, vagy hogy a szerződés semmis, ha a szentség kirekesztetik.

Jegyzet. És éppen azért a keresztények között minden, bármily polgári törvény erejénél fogva szentségen kívül létrejött összeköttetése egy férfiú és nőnek nem egyéb, mint gyalázatos és ártalmas, az egyház által oly igen kárhozott ágyasélet, (*concubinatus*), és azért a házasságtól soha sem lehet a szentséget elválasztani.

74.

A házassági és eljegyzési ügyek természetüknél fogva nem tartoznak a polgári joghatósághoz.

IX. §. Tévelyek a római pápa világi fejedelemségéről

75.

A világi és lelki hatalom összeegyeztethetőségéről nem vitatkoznak egymás között a keresztény és katolikus egyház fiai.

Jegyzet. Mivel erről meg vannak győződve.

76.

Megszüntetése a világi uralomnak, mellyel az apostoli szék bír, éppen nem használna az egyház szabadságának és boldogságának.

Jegyzet. Inkább megzavarná az egyház javát és boldogságát, sőt egészen megsemmisítené; mert az isteni gondviselés különös végzetéből történt, hogy – miután a római birodalom több országra és különféle tartományokra oszolt – a római pápa, kinek Krisztus Urunk adta át a kormányt és az egész egyházzal való gondoskodást, a világi fejedelemséget bizonyára azon célból kapta, hogy az egyház kormányzásában és az egység megőrzésében azon teljes szabadságot bírja, mely a legfőbb apostoli hivatal kötelemének betöltésére kívántatik.

X. §. Azon tévelyek, melyek a mai liberalizmusra vonatkoznak

77.

Még korunkban is célszerű a katolikus vallást tartani egyedüli államvallásnak, minden más vallás kirekesztésével.

Jegyzet. Azért sürgeti a pápa is az olyan államokban, melyekben csupán katolikusok laknak, a katolikus vallás egyedüli uralmát minden más vallás kirekesztésével, s azért tiltakozott az 1856. július 26-i allocutióban a spanyol konkordátum első cikkelyének megsértése ellen, melyben a katolikus vallás kizárólagos uralma Spanyolországban kikötöttet, és azon törvényeket, melyek vallásszabadságot hoztak be, elvetette, s semmiseknek és érvényteleneknek nyilvánította.

78.

Azért nem dicséretesen hozatott törvény némely katolikus országokban, hogy az oda bevándorolt embereknek szabad legyen bármely vallási tiszteletet nyilvánosan gyakorolni.

79.

Mert igaz, hogy bármely vallási tiszteletnek polgári szabadsága, és a mindenkinek adott teljes hatalom, hogy bármely véleményeket és nézeteket nyíltan és nyilvánosan hirdet-

het, a népek erkölcsének és lelkeinek könnyebb megrontására, és a hitközönyösség ragályának terjesztésére szolgál.

Jegyzet.

„ A féktelen szólás- és írásszabadság által az erkölcsök mélyen süllyedtek „

– mondja IX. Piusz 1864. november 9-i körlevelében, a szent vallás megvetésre talált, az istentisztelet fensége gyaláztatik, az apostoli szék hatalma megtámadtatik, az egyház tekintélye ostromoltatik és gyalázatos bilincsekbe veretik, a püspökök jogai lábbal tiportatnak, a házasság szentsége sértegettetik, minden kormányhatalom megingattatik, és még más igen sok kár származik abból az egyházra és államra nézve.

80.

A római pápának nem lehet, és nem szabad az előhaladás-sal, a liberalizmussal és az új civilizációval kiegyezkednie, és ahhoz alkalmazkodnia.

Jegyzet. Mert azok, kik szent hitünk igazságát és jogait védelmezik, jogosan követelik, hogy az örök igazság változtathatatlan és megdönthetetlen alapelvei épen és sértetlenül őriztessenek meg, hogy üdvhozó isteni hitünk ereje fentartassék, és a hívők biztos úton üdvösségre, nem pedig álúton kárhozatra vezettessenek. A Szentszék a hívők legfőbb gyá-

mola, védelmezője és pásztora, azért a liberalizmussal és a modern polgárosodással nem egyesülhet a lelkiismeretnek legsúlyosabb megsértése és legnagyobb általános botrány nélkül.